

Dret a l'autogovern

Diversos instruments internacionals subscrits per l'Estat espanyol reconeixen el dret a l'autodeterminació dels pobles: la Carta de les Nacions Unides, el Pacte internacional de drets civils i polítics i el Pacte internacional de drets econòmics, socials i culturals.

D'una banda, les Nacions Unides han interpretat la dimensió externa d'aquest dret com aplicable, fonamentalment, als pobles sotmesos a un règim colonial o a subjugació, dominació o explotació estrangeres. Aquesta dimensió implica el dret dels pobles a independitzar-se o a trencar la relació amb l'estat opressor.

D'altra banda, la dimensió interna del dret a l'autodeterminació implica que tots els pobles tenen dret a determinar lliurement la seva condició política i a perseguir lliurement el seu desenvolupament econòmic, social i cultural dins de l'estat on estan integrats.

Aquesta dimensió respecta la integritat dels estats i la unitat política, sempre que es respectin el principi d'igualtat de drets i de la lliure autodeterminació dels pobles a través d'un govern que representi la totalitat del poble pertanyent al territori, sense distinció.

El dret internacional no resol, però, què succeeix quan no es respecten aquestes dues condicions, i si aquesta situació obriria el pas a exercir el dret a l'autodeterminació en la seva determinació externa.

Llevat d'aquests casos, el dret internacional vigent no confereix a un determinat poble el dret a constituir un estat propi i independent ni a revisar l'estatus polític d'aquest poble dins de l'estat. Malgrat això, el dret internacional tampoc no exclou o nega aquesta possibilitat de canvi intern –ni tan sols la secessió unilateral–, sempre que no es faci mitjançant el recurs il·lícit a la força o vulnerant normes del dret internacional.

A més, el dret internacional tendeix a un major reconeixement i protecció de la garantia del principi democràtic i dels drets que hi estan vinculats i que emparen que es pugui expressar amb llibertat i promoure democràticament els canvis que es considerin oportuns en el sistema constitucional i polític.

En dret comparat contemporani es constata una acollida molt escassa del dret a la secessió en els textos constitucionals.

Els casos escocès i quebequès han fet emergir una nova figura anomenada dret a decidir. Aquesta figura comprèn un seguit de procediments democràtics que permeten que determinats territoris d'estats democràtics consolidats i on no es reconeix el dret a la secessió s'expressin lliurement sobre el seu futur marc institucional i aconseguixin que la seva decisió es tingui en compte i es negociï de conformitat amb el marc constitucional.

Aquests casos posen en relleu que, davant d'una reivindicació secessionista, els estats democràtics, malgrat el silenci constitucional, poden trobar en els principis de la mateixa constitució un fonament jurídic sòlid per permetre que la ciutadania pugui expressar mitjançant un referèndum la seva voluntat sobre el futur estatus polític del seu país.

Una societat democràtica ha de poder satisfer les demandes de canvi que s'expressen de manera majoritària o, almenys, estar disposada a obrir un debat clar i franc sobre les opcions de canvi per prendre decisions sobre aquesta qüestió.

La necessitat d'adaptar la constitució als nous temps i les noves circumstàncies és una exigència de bon govern per evitar que les generacions passades lliguin les futures. El principi de sobirania popular reforça la idea que la constitució pertany al poble real i actual.

L'estat actual de protecció a Catalunya

Les majories obtingudes en les eleccions al Parlament de Catalunya a partir de la Sentència del Tribunal Constitucional que invalida bona part de l'Estatut de 2006, i especialment d'ençà del 2012, evidencien que el consens en el sistema autonòmic ha deixat d'existir. La negativa estatal a negociar una sortida al fracàs de l'Estatut ha conduït la majoria del Parlament a proposar programes polítics de caràcter sobiranista.

El baròmetre d'opinió pública (2018) del CEO revela que un 57% dels enquestats no tornaria a votar l'actual Constitució espanyola i un 61% es manifesta favorable a models alternatius per a l'actual relació entre Catalunya i Espanya (estat independent o estat dins d'una Espanya federal). A la pregunta sobre si es vol que Catalunya esdevingui un estat independent, un 47% contesta que sí i un 43,2% contesta que no.

En tot l'Estat espanyol, l'enquesta elaborada pel CIS (2018) revela que un 69,9% de la població afirma la necessitat de reformar la Constitució, i d'aquests un 63,3% pensen que ha de ser una modificació substancial. Aquesta voluntat de canvi del conjunt de la població espanyola no s'articula, però, entorn del model territorial, ja que el 59,6% dels enquestats prefereix mantenir o reduir l'actual sistema d'autonomies.

Cal tenir en compte que només el 28% del total de la ciutadania espanyola actual va poder participar en l'aprovació de la Constitució de 1978 i decidir sobre els elements bàsics de la convivència política.

Les importants demandes de canvi actuals han de poder ser, almenys, considerades i canalitzades de forma democràtica i amb ple respecte dels drets i les llibertats.

Des de l'any 2013, diversos pronunciaments del Parlament de Catalunya i diversos processos participatius han deixat ben palesa la voluntat institucional i ciutadana d'exercir el dret a decidir, a través d'un referèndum, sobre el futur polític de Catalunya.

Malgrat que la Constitució no preveu la previsió expressa d'un referèndum per decidir aquesta qüestió, conté els principis i les vies que permetrien celebrar-lo.

L'any 2014, la Generalitat va sol·licitar la delegació de la competència per convocar un referèndum consultiu sobre el futur polític de Catalunya, que va ser rebutjada pel Congrés dels Diputats.

Segons el Tribunal Constitucional, una consulta sobre la identitat i la unitat del titular de la sobirania s'ha de canalitzar a través d'un referèndum de

reforma constitucional amb la intervenció del conjunt dels ciutadans espanyols (STC 103/2008).

El Tribunal Constitucional ha adoptat una jurisprudència clarament restrictiva pel que fa a la possibilitat de celebrar un referèndum a Catalunya en exercici del dret a decidir sense la reforma prèvia de la Constitució.

D'acord amb la seva interpretació restrictiva, el Tribunal Constitucional exclou la competència de les comunitats autònomes per regular els referèndums d'abast territorial i en limita l'admissibilitat a una prèvia i expressa incorporació en la Llei orgànica 2/1980.

Davant de problemes polítics equivalents i d'elements normatius substancialment coincidents, la resposta de les institucions canadenques i britàniques ha estat potenciar la funció integradora de la Constitució, mentre que la de les institucions espanyoles ha estat acollir una interpretació restrictiva que s'erigeix com un mur per negar el dret a decidir. Aquest posicionament impedeix una solució democràtica a un problema polític.

Propostes de millora

1) Trobar, a partir dels principis explícits en la mateixa Constitució, similars als que va considerar el Tribunal Suprem del Canadà, una via que permeti que la ciutadania catalana s'expressi sobre el seu futur polític i es negociïn els canvis corresponents.

2) Aprovar, el legislador, normes que facin possible resoldre el problema polític català, sempre en el marc de les opcions interpretatives que ofereix la Constitució.

